

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΗΧΗΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΒΟΛΙΒΙΑΣ

Αποστολόπουλος Ιάσων

Πολιτικός Μηχανικός

ΑΘΗΝΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2013

A view of Cochabamba, Bolivia.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- Η Βολιβία είναι μία από τις πιο φτωχές χώρες στην αμερικάνικη ήπειρο (ποσοστό κατοίκων **κάτω από το όριο της φτώχειας 65%**), ενώ έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ιθαγενών ινδιάνων οι περισσότεροι από τους οποίους στερούνται των βασικών κρατικών υποδομών. Η Βολιβία έχει μπει στο ρεκόρ Γκίνες ως η χώρα με τα περισσότερα πραξικοπήματα, 193, από την ανεξαρτησία της το 1825 μέχρι την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1982.
- **1982** μεγάλο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα στα πλαίσια του νεοφιλελεύθερου μοντέλου, δάνεια από την Παγκόσμια Τράπεζα και ακολουθεί τις υποδείξεις της για 20 χρόνια (ιδιωτικοποίηση όλων των κρατικών επιχειρήσεων, εθνικά διύλιστήρια, συγκοινωνίες , επιχειρήσεις ηλεκτρισμού και τηλεφωνίας.) Τα έσοδα συγκρατούν τον πληθωρισμό αλλά οδηγούν σε μια μακρά περίοδο πτώσης των μισθών και ανεργίας. **Το 1997 η Παγκόσμια Τράπεζα και η Διεθνής Τράπεζα Ανάπτυξης έθεσαν ως προϋπόθεση για την ανανέωση των δανειακών συμβάσεων την ιδιωτικοποίηση των υποδομών του νερού.**

ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΣΤΗ ΒΟΛΙΒΙΑ

ΔΥΟ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΥΔΡΕΥΣΗΣ –ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ

- 1. 1997** για την πρωτεύουσα **El Alto/La Paz 1,3 εκατομ. κάτοικοι** με την Aguas de Illimani, θυγατρική της γαλλικής Suez.
- 2. 1999** για την πόλη **Cochabamba 600.000 κάτοικοι** με την Aguas de Tunari, μια διεθνής κοινοπραξία με επικεφαλής την αμερικάνικη πολυεθνική Bechtel, μοναδικός πλειοδότης.
 - Η σύμβαση υπογράφηκε για σαράντα χρόνια και έδινε εγγυήσεις στην πολυεθνική για ένα ελάχιστο 15% ετήσια απόδοση της επένδυσής της.
 - Επέκταση και αναβάθμιση του δικτύου και κάλυψη των υποβαθμισμένων περιοχών
 - Αρδευτικά έργα στην ευρύτερη αγροτική περιοχή
 - Κατασκευή φράγματος πολλαπλού σκοπού

ΤΟ ΥΔΡΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ COCHABAMBA

Κρατική εταιρία SEMAPA

κατηγορίες για διαφθορά, μεροληψία- 90% κάλυψη στις πλούσιες περιοχές, 50% στις φτωχές ιθαγενικές περιιαστικές περιοχές.

Ελλειμματική περιοχή απαιτούνται έργα μεταφοράς από γειτονικές ορεινές λεκάνες.

25% νοικοκυριών εκτός δικτύου ύδρευσης, η ανεπάρκεια των δικτύων πάντα εις βάρος των πιο φτωχών περιοχών.

Η έλλειψη νερού και η κρατική αδιαφορία οδήγησαν σ ένα πρωτοφανές επίπεδο κοινωνικής αυτοοργάνωσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

ΤΟ ΥΔΡΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ COCHABAMBA

Ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών παροχής:

- **ανεξάρτητοι υδρευτικοί συνεταιρισμοί (cooperativas)** στις γειτονιές οι οποίοι κατασκευάζουν και αυτοδιαχειρίζονται αντλιοστάσια, έργα συλλογής νερού από ορεινές πηγές, δεξαμενές, και δίκτυα ύδρευσης με έξοδα της κοινότητας. (250 οικογένειες, κόστος= κόστος λειτουργίας 2-5 δολάρια).
- Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί οδικής μεταφοράς νερού ή και ιδιώτες.

Ισχυρή κουλτούρα συνεργασίας, πάνω από **150 συνεταιρισμοί σε όλη την χώρα** (κυρίως στα περίχωρα μεγάλων πόλεων, στις μικρές πόλεις και στις αγροτικές περιοχές).

Η SAGUAPAC είναι η μεγαλύτερη cooperativa στον κόσμο, εξυπηρετεί τη Santa Cruz τη 2η μεγαλύτερη πόλη, από το 1979. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα παρέχει τις καλύτερες υπηρεσίες σε όλη τη Λατινική Αμερική.

Ο ΝΟΜΟΣ 2029 ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Ο Νόμος 2029 (Νοέμβριος 1999) διασφάλιζε τους όρους του συμβολαίου με την εταιρία:

- Πέρα από τις κρατικές υποδομές κατοχύρωνε την αποκλειστική χρήση των υδατικών πόρων της περιοχής από την εταιρία καθώς και οποιοδήποτε πόρο που θα παρουσιαζόταν η ανάγκη να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον για την ύδρευση της πόλης.
- Κατάργηση όλων των ανεξάρτητων μέσων ύδρευσης πχ κοινοτικοί συνεταιρισμοί και μεταβίβαση των υποδομών τους (πηγάδια, γεωτρήσεις ,δεξαμενές) στην εταιρία η οποία έχει την άμεση δυνατότητα χρέωσης των χρηστών κατά το δοκούν.

Οι επιτροπές γειτονιών και οι ενώσεις αγροτών αντιμετώπισαν ως κλοπή το γεγονός αυτό και πολλοί απέφυγαν να δηλώσουν τα ανεξάρτητα μέσα συλλογής του νερού που διέθεταν. Οι πρώτες προστριβές ξεκίνησαν στους ελέγχους της τοπικής αστυνομίας και στην καταστροφή των «παράνομων» στερνών όπου αυτές εντοπιζόνταν.

Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Μέσα σε ένα μήνα, τον Δεκέμβριο του 1999 η εταιρία προχωρά σε αυξήσεις των τιμών.

- Παρόλο που το συμβόλαιο προέβλεπε αύξηση των τιμολογίων μέχρι **35%** η εταιρία για να καλύψει τα έξοδα της αναβάθμισης του συστήματος ύδρευσης και της κατασκευής του φράγματος, προχωρά σε αυξήσεις **από 60% έως 200%**.
- Το γεγονός αυτό είναι καταστροφικό για χιλιάδες ανθρώπους που ζουν με 2\$ τη μέρα οι οποίοι καλούνται να δώσουν το $\frac{1}{4}$ του εισοδήματός τους για το νερό. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι ένας μέσος εργάτης με μισθό 80-100\$ το μήνα χρεώθηκε με λογαριασμούς των 20\$.

«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ» (LA GUERRA DEL AGUA)

➤ Η ραγδαία αύξηση της τιμής, τα αποκλειστικά δικαιώματα της εταιρίας στο νερό και η χρέωση της χρήσης των συναιτεριστικών πηγαδιών, τη στιγμή που αυτά κατασκευάστηκαν με χρήματα της κοινότητας, προκαλούν τεράστιο κύμα κοινωνικής οργής.

*Αποκλεισμός του κέντρου
της πόλης για 4 μέρες,
Φεβρουάριος 2000*

«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ» (LA GUERRA DEL AGUA)

➤ Στις αρχές Φεβρουαρίου 2000 οργανώνεται γενική απεργία μαζί με μεγάλες διαδηλώσεις στο κέντρο της πόλης. Η πόλη παραλύει για 4 μέρες με αίτημα τη λήξη της σύμβασης και την επανακοινωνικοποίηση του νερού.

➤ Η κυβέρνηση αντιμετωπίζει με βία τις διαδηλώσεις στη συνέχεια όμως αναγκάζεται να υποχωρήσει και δεσμεύεται να παγώσει προσωρινά τους λογαριασμούς του νερού και να επανεξετάσει κάποιους όρους της συμφωνίας.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ- ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

- Παράλληλα το κίνημα πραγματοποιεί ανεπίσημο δημοψηφίσμα – 96% ενάντια στην ιδιωτικοποίηση.
- Τον Απρίλιο 2000, λόγω της απραξίας της κυβέρνησης και της διατήρησης των υψηλών τιμών οι συγκρούσεις αναζωπυρώνονται κι επεκτείνονται και σε άλλες πόλεις.
- Ο πρωθυπουργός Hugo Banzer (πρώην δικτάτορας) απαντά με κύρηξη της χώρας **σε κατάσταση πολιορκίας** και εφαρμόζει τον **στρατιωτικό νόμο** που του δίνει την εξουσία για μαζικές συλλήψεις χωρίς ένταλμα, απαγόρευση της κυκλοφορίας και κάθοδο του στρατού στις πόλεις.

Η ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ - ΕΠΑΝΑΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

- ❖ Μπροστά στο ανυποχώρητο των κοινωνικών αντιδράσεων (3 μήνες) και υπό το βάρος της δολοφονίας ενός 17 χρονου διαδηλωτή από τον στρατό **η κυβέρνηση ακυρώνει το συμβόλαιο με τη Bechtel.**
- ❖ Η Bechtel εγκαταλείπει τη χώρα και μηνύει την κυβέρνηση για 50 εκατ δολλάρια αλλά μετά από έντονες διεθνείς αντιδράσεις συμβιβάζεται (για 30 σεντς) και αποσύρει τις διεκδικήσεις.
- ❖ Επανάσταση της SEMAPA, όπου 3 από τους 9 διευθυντές θα εκλέγονται άμεσα από την κοινωνία της Cochabamba και ένας τουλάχιστον από τα εργατικά σωματεία για να αποφευχθεί η διαφθορά του παρελθόντος.
- ❖ Κατοχυρώνεται η προστασία των κοινοτικών και ατομικών συστημάτων ύδρευσης, η διασφάλιση της δημόσιας διαβούλευσης στην τιμολόγηση και τονίζεται ότι το νερό δεν είναι ένα αγαθό όπως όλα τ'άλλα αλλά οφείλει να έχει τον χαρακτήρα του κοινωνικού αγαθού.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- Η «ήττα» της εταιρίας προκάλεσε τεράστιο αντίκτυπο παγκοσμίως και έμπνευση για ανάλογους αγώνες υπεράσπισης των θεωρούμενων ως κοινωνικών αγαθών. (natural gas conflict 2006)
- Αποτέλεσε την πιο γνωστή περίπτωση ιδιωτικοποίησης του νερού και προκάλεσε παγκόσμια αύξηση της κοινωνικής επίγνωσης για το τι μπορεί να επιφέρει η ιδιωτικοποίηση στο νερό.
- Έφερε τις κοινότητες των φτωχών ιθαγενών στο πολιτικό προσκήνιο και κατά κάποιο τρόπο άνοιξε το δρόμο για τον πρώτο ινδιάνο πρόεδρο στη βολιβιανή ιστορία, τον Έβο Μοράλες .
- Ο Μοράλες κατοχυρώνει στο νέο σύνταγμα της χώρας το δικαίωμα στο νερό ενώ πραγματοποιεί μεγάλη καμπάνια διεθνώς για την αναγνώριση του ως δημόσιο αγαθό. Το 2010 έκανε έκκληση προς τα Ηνωμένα Έθνη για να ανακηρύξουν το νερό ως οικουμενικό ανθρώπινο δικαίωμα κάτι το οποίο τελικά συνέβη λίγο αργότερα στη συδιάσκεψη του Ο.Η.Ε με 122 ψήφους υπέρ και με την ηχηρή απουσία των Ηνωμένων Πολιτειών.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

- ❖ Μετά την «εκδίωξη» της Bechtel η Βολιβία κρίθηκε αναξιόπιστη και οι εξωτερικές επενδύσεις μειώθηκαν δραματικά.
- ❖ Επαναφορά τιμών στα πρότερα επίπεδα, η διαφθορά στη SEMAPA μειώθηκε.
- ❖ Το πρόβλημα της ανεπαρκούς κάλυψης παρέμεινε όπως και το πρόβλημα της ανησυχητικής ταπείνωσης του υδροφόρου. Χρειάζονταν κεφάλαια για νέα έργα μεταφοράς και αποθήκευσης νερού.
- ❖ Η κυβέρνηση του Μοράλες μπροστά στο οικονομικό αδιέξοδο βασίστηκε στα **μεικτά συστήματα διαχείρισης** με τις κοινότητες και στις **cooperativas** προωθώντας και θεσμικά την κοινωνική συμμετοχή στη διαχείριση των υδατικών πόρων.
- ❖ Αντί της κατασκευής του φράγματος του ποταμού Misicuni υπήρχε η εναλλακτική μεταφοράς νερού από την λίμνη Corani, σχέδιο που κόστιζε 6 φορές λιγότερο.
- ❖ Οι δημόσιες επενδύσεις αυξήθηκαν όπως φαίνεται και στον επόμενο πίνακα.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΘΕΙΣΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΔΑΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

Year	Budgeted (US\$1,000)	% total budget	Invested (US\$1,000)	% Total budget	% Budget invested
1999	4,979	N/A	2,134	N/A	42.9
2000	3,666	N/A	5,840	N/A	159.3
2001	6,803	N/A	8,335	N/A	122.5
2002	6,803	N/A	8,335	N/A	146.9
2003	119,527	2.4	85,249	2.2	71.3
2004	74,849	2.0	95,542	2.2	127.6
2005	61,283	1.3	140,102	2.7	228.8
2006	113,531	2.0	146,102	2.7	228.6
2007	162,245	1.8	242,132	3.0	149.2

Source: Vice Ministry of Public Investment and External Financing

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα μέτρα απέδωσαν και μέσα στα επόμενα 7 χρόνια η SEMAPA είχε τριπλασιάσει την περιοχή που εξυπηρετούσε. Επίσης μέσα σε 4 χρόνια αύξησε κατά 16% (9.000 συνδέσεις) τον αριθμό των εξυπηρετούμενων νοικοκυριών.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ LA PAZ/EL ALTO

- Ήταν η πρώτη μεγάλη σύμβαση παραχώρησης στην Βολιβία με την Suez.
- Στους όρους ήταν η επέκταση της κάλυψης στην ραγδαία αναπτυσσόμενη οικιστικά περιοχή του El Alto στα περίχωρα της La Paz.
- Πριν από τη σύμβαση παραχώρησης η κυβέρνηση προχώρησε σε αύξηση των τιμών κατά 19% ως κίνητρο για τους ιδιώτες.
- Μετά την αποτυχία της Cochabamba η εταιρία έκανε προσεκτικότερη διαχείριση και αύξανε τις τιμές παράλληλα με ορατές βελτιώσεις στο δίκτυο. Ως το 2001 η τιμή αυξήθηκε κατά 12% ακόμη.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

- Η εταιρία επένδυσε κατά κύριο λόγο στα **μεσαία** και **πλούσια** στρώματα της περιοχής ευθύνης της και μέχρι το 2005 **είχε αποκλείσει 200.000 ιθαγενείς κατοίκους** σχεδόν το 33% των φτωχών κοινωνικών στρωμάτων που ζουν στα περίχωρα.
- Το άλλο πρόβλημα της εταιρίας ήταν ότι οι 100.000 περίπου ιθαγενείς κάτοικοι που εντάχθηκαν στο δίκτυο **δεν χρησιμοποιούσαν σχεδόν καθόλου νερό**. Πρόσφατα εγκαταστημένοι στην πόλη οι κάτοικοι αυτοί μετέφεραν τα ήθη της ζωής της υπαίθρου όπου η έλλειψη νερού είναι συχνή και συνέχισαν να ζουν κάνοντας την ίδια αυστηρή οικονομία ακόμα και όταν συνδέθηκαν βρύσες στα σπίτια τους.
- Ως εκ τούτου η πολυεθνική ήταν απογοητευμένη από την επιστροφή της επένδυσης και αύξησε τις τιμές.
- Ενώ η αποτίμηση της επένδυσης γίνεται σε δολάρια, οι αυξήσεις συνέπεσαν με τη φάση υποτίμησης του εθνικού νομίσματος και αυτό προκάλεσε νέες αντιδράσεις.

ΕΠΑΝΑΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ EL ALTO/LA PAZ

- Καθώς οι αντιδράσεις γενικεύονταν η κυβέρνηση τον Ιανουάριο του 2005 για να αποφύγει τυχόν επανάληψη των γεγονότων της Cochabamba έλυσε το συμβόλαιο με την Aguas de Illimani (Suez.)
- Η Aguas de Illimani αντικαταστάθηκε από την δημόσια Empresa Pública Social de Agua y Saneamiento (EPSAS)
- Το 2006 εκπρόσωποι από επιτροπές γειτονιών της La Paz ανακοίνωσαν τη δημιουργία νέας cooperativa σε συνεργασία με της EPSAS.
- Το αποτέλεσμα που καταγράφεται είναι θετικό με το ποσοστό κάλυψης των νοικοκυριών μετά την επανακοινωνικοποίηση να καταγράφει άνοδο από 82% σε 88% σε εθνικό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Cochabamba - water war, Emanuele Lobina , June 2000
2. Has Private Participation in Water and Sewerage Improved Coverage? Empirical Evidence from Latin America. World Bank Policy Research Working Paper 3445, November 2004
3. The Cochabamba Water, Revolt and Its Aftermath, Jim Shultz
4. The limitations of water regulation: The failure of Cochabamba Concession in Bolivia, Andrew Nickson , The University of Birmingham, England
5. Leasing the Rain, William Finnegan, 2002
6. Cochabamba, Water war in Bolivia, Oscar Oliveira
7. WHO / UNICEF Joint Monitoring Programme (JMP) for Water Supply and Sanitation, Country Files (Chile) [http://www.wssinfo.org/documents-links/documents/?tx_displaycontroller\[type\]=country_files](http://www.wssinfo.org/documents-links/documents/?tx_displaycontroller[type]=country_files)

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Μετάφραση: «Το νερό είναι δικό μας, γ...το!»